

การเมืองและพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 :
กรณีศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด*

Politics and Voting Behavior in the 2023 Thai General Election:
A Case Study of Roi Et Province

ศุทธิกานต์ มีจัน**

Suthikarn Meechan***

บทความนี้

Received

23 มิถุนายน 2568

Revised

21 กรกฎาคม 2568

Accepted

8 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมือง พฤติกรรมการเลือกตั้ง และบทบาทของตัวแสดงทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 ในจังหวัดร้อยเอ็ด การเก็บข้อมูลดำเนินการทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการเลือกตั้ง ผ่านการวิเคราะห์เอกสาร การสังเกตการณ์ภาคสนาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสำรวจความคิดเห็นผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง หลังการลงคะแนนเสียง

ผลการศึกษาพบว่า ความเข้มข้นของการแข่งขันและความเคลื่อนไหวทางการเมืองในแต่ละเขตเลือกตั้งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญอันเป็นผลจากปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการแข่งขัน ได้แก่ จำนวนและการกระจายตัวของผู้สมัครที่มีฐานเสียงเข้มแข็ง การปรับเปลี่ยนเขตเลือกตั้ง และบทบาทของ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2566 จังหวัดมหาสารคาม ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันพระปกเกล้า นอกจากนี้การเก็บแบบสอบถามและการออกแบบข้อคำถามดำเนินการภายใต้โครงการวิจัย เรื่อง “โครงการปฏิรูปการเมืองสุจริตบนฐานของการเลือกตั้ง” โดยมี ศ.ดร.สิริพรรณ นกสวน สวัสดี ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นหัวหน้าโครงการ ทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง

** รองศาสตราจารย์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ดร.)

*** Associate Professor, College of Politics and Governance, Mahasarakham University. (Ph.D.)

เครือข่ายการเมืองท้องถิ่น ด้านกลยุทธ์การหาเสียง ผู้สมัครส่วนใหญ่ใช้วิธีผสมผสานระหว่างกลยุทธ์แบบดั้งเดิมกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ อิทธิพลของเครือข่ายหวัคคะแนนลดลง ขณะที่สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นช่องทางที่ใช้อย่างแพร่หลายทั้งจากพรรคการเมืองและผู้สมัครในการสื่อสารกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ในส่วนของผลการเลือกตั้งแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างฐานเสียงระดับพื้นที่ โดยพรรคเพื่อไทยสูญเสียที่นั่งแบบแบ่งเขตมากที่สุดนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 ขณะที่พรรคก้าวไกลได้รับคะแนนแบบแบ่งเขตในสัดส่วนที่น่าสนใจและได้คะแนนบัญชีรายชื่อเป็นอันดับสองรองจากพรรคเพื่อไทย ข้อค้นพบชี้ว่า พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงสัมพันธ์กับระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ การเข้าถึงเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจในระบบเลือกตั้งและการเปลี่ยนแปลงกติกาทางการเมือง ปัจจัยเหล่านี้ได้ส่งผลต่อการตัดสินใจในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยเฉพาะการเปลี่ยนผ่านจากอิทธิพลของกลุ่ม “เสื้อแดง” และพรรคเพื่อไทยไปสู่การแข่งขันแบบหลายขั้วอำนาจที่ไม่มีพรรคใดครองความได้เปรียบหรือผูกขาดความนิยมของประชาชนได้อย่างเด็ดขาด

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีของการศึกษานี้ คือ การวิเคราะห์ร่วมกันของปัจจัยด้านระบบการเลือกตั้ง เทคโนโลยีทางการเมือง และทุนทางการเมืองในระดับพื้นที่ เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมเลือกตั้งที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ส่วนข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เน้นย้ำความจำเป็นในการพัฒนาบทบาทของผู้ตรวจการเลือกตั้ง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและเครือข่ายความร่วมมือ พร้อมเสริมสร้างกลไกกำกับดูแลกระบวนการเลือกตั้งที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเมืองไทย, การเลือกตั้ง, พฤติกรรมการลงคะแนนเสียง, สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

Abstract

This research employs a qualitative approach to explore the political activities, electoral behavior, and the roles of various political actors during the 2023 general election in Roi Et Province. Data were collected before, during, and after the election using multiple methods, including field observations, interviews, focus group discussions, and post-election voter opinion surveys.

The findings reveal that the degree of electoral competition and the intensity of political activities varied significantly across constituencies. This variation was shaped by factors such as the number and distribution of prominent candidates, recent constituency boundary changes, and the influence of local political networks. In terms of campaign strategies, most candidates employed a hybrid approach that integrated traditional methods with modern technology. While the importance of vote-canvassing networks has declined, social media has become an essential platform for political parties and candidates to engage with voters. Electoral results show that the Pheu Thai Party suffered its most substantial loss of constituency seats since 2001. The Move Forward Party, despite being relatively new, gained a significant share of constituency votes and ranked second in party-list votes, following the Pheu Thai Party. These shifts indicate a transformation in the structure of local political support. The findings indicate that voting behavior is closely linked to economic development levels, access to technology, electoral literacy, and understanding of national regulatory changes. These factors have significantly shaped local political dynamics, marking a shift from the historical dominance of the “Red Shirt” movement and the Pheu Thai Party toward a more fragmented and competitive political landscape, in which no single party commands overwhelming public support. Theoretically, the research underscores the importance of integrating analyses of the electoral system, political technology, and local political capital to understand evolving patterns of voter behavior. Policy recommendations include strengthening the role of election inspectors, promoting public and network-based engagement, and improving mechanisms for efficient electoral oversight.

Keywords: Thai Politics, Elections, Voting Behaviors, Members of the House of Representatives

บทนำ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 ถือเป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่สองภายหลังรัฐประหารเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2557 ภายใต้ระบบการเลือกตั้งและเงื่อนไขทางการเมืองที่แตกต่างไปจากเดิม เนื่องจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2562 เป็นการเลือกตั้งในรูปแบบจัดสรรปันส่วนผสมที่ใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียว ซึ่งทำให้การเลือกตั้งครั้งนี้มีความน่าสนใจในหลายมิติ บทความนี้มุ่งศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและแบบแผนพฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ตลอดจนกลุ่มการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งโดยใช้จังหวัดร้อยเอ็ดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเป็นกรณีศึกษา ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากกลุ่มจังหวัดอื่นๆ ในภูมิภาค ทั้งในฐานะที่เคยเป็นฐานมวลชนสำคัญของเครือข่ายคนเสื้อแดง ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุนพรรคเพื่อไทยและการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการรัฐประหารในอดีต รวมทั้งเป็นจังหวัดแรกในการประกาศเป้าหมาย “แลนด์สไลด์” เพื่อชนะการเลือกตั้งแบบถล่มทลายของพรรคเพื่อไทย (เนชั่นทีวี, 2565)

สำหรับแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการศึกษานี้ สามารถจำแนกได้เป็น 3 แนวทางหลัก (ศุทธิกานต์ มีจัน, 2567ก; Antunes, 2010) ได้แก่ (1) แนวทางเชิงสังคมวิทยา เน้นบทบาทของปัจจัยแวดล้อมทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียง เช่น เครือญาติ เครือข่ายชุมชน หรือความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ในขณะที่ (2) แนวทางจิตวิทยา มุ่งเน้นที่ความรู้สึกหรือความผูกพันทางการเมือง ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงตามทัศนคติต่อประเด็นทางการเมือง ความสนใจในตัวผู้สมัคร นโยบายพรรค สถานการณ์ทางการเมืองและบรรยากาศการแข่งขัน และ (3) แนวทางการเลือกที่มีเหตุผล ถือว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้เหตุผลในการไตร่ตรองเพื่อตัดสินใจลงคะแนน โดยคำนึงถึงนโยบายที่ตอบสนองผลประโยชน์หรือความต้องการของตน

ในกรณีจังหวัดร้อยเอ็ด แนวคิดทั้งสามแนวทางนี้สามารถอธิบายพฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้อย่างครอบคลุม เช่น แนวทางสังคมวิทยาอาจช่วยอธิบายการลงคะแนนเสียงที่ผูกโยงกับโครงสร้างเครือญาติและเครือข่ายพรรคพวกอุปถัมภ์ในระดับท้องถิ่น แนวทางจิตวิทยาอธิบายอิทธิพลของความผูกพันต่อพรรคเพื่อไทยหรือขบวนการเสื้อแดงที่ฝังรากอยู่ในพื้นที่มายาวนาน ส่วนแนวคิดเลือกอย่างมีเหตุผลสะท้อนถึงการตัดสินใจของกลุ่มผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งที่คำนึงถึงผลประโยชน์ ทางเลือกเชิงนโยบายและแนวทางการพัฒนาทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่ตอบสนองความต้องการมากขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่เริ่มตั้งคำถามต่อระบบเดิม ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงในช่วงเวลานั้นๆ กล่าวได้ว่า แนวคิดทั้งสามแนวทางจึงช่วยให้สามารถมองเห็นความหลากหลายของเหตุผลเบื้องหลังการลงคะแนน ความต่อเนื่องและการเปลี่ยนผ่านในพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งในร้อยเอ็ดซึ่งผสมผสานทั้งความผูกพันเดิม โครงสร้างสังคม และเหตุผลเชิงนโยบายได้อย่างซับซ้อน

ด้านงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 การศึกษาบริบททางการเมืองภาคอีสาน กล่าวได้ว่า ภาคอีสานเคยถูกมองว่าเป็น “ภูมิภาคที่เป็นปัญหา” ซึ่งมีรากฐานจากสภาพความยากจนและข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ (Keyes, 1966) อย่างไรก็ตาม ภายหลังรัฐประหาร พ.ศ.2549 ภาคอีสานได้รับความสนใจจากนักวิชาการมากขึ้น โดยถูกมองว่าเป็นฐานกำลังสำคัญของกลุ่มคนเสื้อแดงและแหล่งสนับสนุนหลักของทักษิณ ชินวัตร รวมถึงพรรคการเมืองในเครือข่าย (Somchai, 2008) ความเคลื่อนไหวทางการเมืองในภูมิภาคนี้จึงสะท้อนอัตลักษณ์ของชาวอีสาน และแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของภูมิทัศน์ทางการเมืองจากภูมิภาคอื่นๆ ทั้งในแง่ของตัวแสดงทางการเมืองและฐานความนิยมจากมวลชน (Keyes, 2014; Somchai, 2016; Saowanee & McCargo, 2019)

กลุ่มที่ 2 การศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งในภาคอีสาน จากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2562 พบว่า ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งในภาคอีสานยังคงผูกพันกับพรรคเพื่อไทย และเริ่มให้ความสนใจกับพรรคอื่นๆ ที่มีแนวทางสนับสนุนประชาธิปไตยโดยเฉพาะพรรคอนาคตใหม่ นอกจากนี้ นักการเมืองท้องถิ่นที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรในช่วงรัฐประหารสามารถนำทรัพยากรดังกล่าวมาใช้ในการเลือกตั้งระดับชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ศิวัช ศรีโคคงกุล, 2563) ขณะเดียวกัน เครือข่ายพรรคพวกอุปถัมภ์ในรูปแบบของ “ตระกูลการเมือง” ยังคงมีบทบาทสำคัญ (ศุทธิกานต์ มีจั่น, 2563)

นอกจากนี้ ยังพบความแตกต่างของพฤติกรรมตามช่วงวัย โดยกลุ่มวัยกลางคนและผู้สูงอายุมิแนวโน้มเลือกพรรคที่เคยมีนโยบายเศรษฐกิจที่กระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานราก เช่น พรรคเพื่อไทย (ประเทือง ม่วงอ่อน, 2563) กลุ่มนี้ยังมีแนวโน้มยอมรับการซื้อสิทธิขายเสียงและการว่าจ้างหัวคะแนนซึ่งยังคงพบเห็นอยู่ (กตัญญู แก้วหานาม และ พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม, 2563) ในขณะที่กลุ่มคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับพรรคที่มีแนวนโยบายด้านสวัสดิการ ความต้องการในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และมุ่งหวังเสรีภาพทางการเมือง ควบคู่กับการเติบโตทางเศรษฐกิจ (พิสมัย ศรีเนตร และจันทรา ธนะวัฒนวงศ์, 2563)

กลุ่มที่ 3 การศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่ที่ได้รับความสนใจทั้งในเชิงพฤติกรรมทางการเมืองและการเลือกตั้ง โดยเฉพาะประเด็นการซื้อสิทธิขายเสียงในภาคอีสานหรือที่รู้จักกันว่า “โรคร้อยเอ็ด” (Daungyewa, 2023) ซึ่งถูกกล่าวถึงตั้งแต่การเลือกตั้งปี พ.ศ.2524 เป็นต้นมา อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ของ “อาจสามารถโมเดล” (ธีรศักดิ์ มณีวงษ์, 2566) ซึ่งเป็นต้นแบบในการแก้ปัญหาความยากจนของคนชนบทในยุครัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ก่อนรัฐประหารปี พ.ศ.2549 ทั้งนี้ในการศึกษาความเคลื่อนไหวและพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า แม้การเมืองเก่าแบบหัวคะแนนยังคงอยู่ แต่ปัจจัยในการตัดสินใจของประชาชนกลับได้รับอิทธิพลอย่างมากจากการแข่งขันเชิงนโยบาย

ความขัดแย้งในพื้นที่ รวมถึงอิทธิพลที่เพิ่มสูงขึ้นของการใช้อินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ ที่ส่งผลให้ ภูมิทัศน์ทางการเมืองของจังหวัดร้อยเอ็ดมีแนวโน้มของการเมืองแบบพื้นที่ที่เปิดให้กลุ่มการเมืองหรือ พรรคการเมืองใหม่ได้เติบโตมากขึ้น (ศุทธิกานต์ มีจั่น, 2563)

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาต่อยอดจากการศึกษาที่ผ่านมา ภายใต้บริบทที่จังหวัดร้อยเอ็ดมีระดับ การแข่งขันทางการเมืองที่สลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นทั้งในเชิงของจำนวนและบทบาทของตัวแสดงการเมืองต่างๆ ที่มีความเชื่อมโยงทั้งการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ในการแข่งขันเชิงนโยบาย และบทบาทนำของการปกครองส่วนท้องถิ่น ดังเห็นได้จาก การใช้ “อาจสามารถ” เป็นพื้นที่ตัวอย่างของ คณะก้าวหน้าในการทดลองสร้างต้นแบบของการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทันสมัยและมีคุณภาพ ซึ่งกลายเป็น พื้นที่แข่งขันกันในการสร้างตัวแบบการพัฒนาที่ส่งผลต่อความนิยมของพรรคการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ (กองบรรณาธิการไทยรัฐพลัส, 2565; อึ้งอึ้ง, 2566) นอกจากนี้ จังหวัดร้อยเอ็ดยังเป็นฐานที่มั่นของกลุ่ม คนเสื้อแดงและมีความเปลี่ยนแปลงของกลุ่มการเมืองอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ผลการเลือกตั้งในพื้นที่ จึงสะท้อนมากกว่าความนิยมของตัวบุคคลหรือพรรค แต่เป็นตัวชี้วัดแนวโน้มของภูมิทัศน์ทางการเมืองใน ระดับจังหวัดด้วย ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจพลวัตทางการเมืองและพฤติกรรมการเลือกตั้งของ ประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด จึงเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยในระดับ ภูมิภาคและระดับประเทศอย่างมีนัยสำคัญ

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความเคลื่อนไหวและพฤติกรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร พ.ศ.2566 รวมทั้งบทบาทของภาคการเมือง ภาคประชาชน คณะกรรมการการเลือกตั้ง และหน่วยงาน ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงบทบาทของภาคส่วนอื่นๆ ที่ทำหน้าที่เป็นองค์กรเฝ้าระวัง (Watchdog) ในการจัดการการเลือกตั้งของภาครัฐในจังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลหลัก 4 ประเภท ได้แก่

(1) การเก็บข้อมูลจากเอกสาร โดยวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลทางการเมืองและปรากฏการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2566 จากการรวบรวมเอกสารราชการ รายงาน และบทความทางวิชาการ ข้อมูลทางสถิติ สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ รวมถึงกฎหมายและระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

(2) การสัมภาษณ์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนทั้งสิ้น 16 คน ได้แก่ ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ตัวแทนของพรรคการเมือง ข้าราชการส่วนภูมิภาค นักการเมืองท้องถิ่น ผู้ช่วยหาเสียงของผู้สมัครในพื้นที่ สื่อมวลชนท้องถิ่นและอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้ง

(3) การสนทนากลุ่มย่อย กลุ่มเป้าหมายจำนวน 3 กลุ่ม โดยใช้การคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย หัวหน้าคณะหรือผู้ช่วยหาเสียงของผู้สมัคร นักการเมืองท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงานในการจัดการเลือกตั้ง เพื่อสะท้อนมุมมองจากผู้มีบทบาทโดยตรงในกระบวนการเลือกตั้ง

(4) การสังเกตการณ์ เพื่อบันทึกและวิเคราะห์บรรยากาศทั่วไป พฤติกรรมทางการเมืองของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ บริษัทเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตลอดจนพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน ทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการเลือกตั้ง

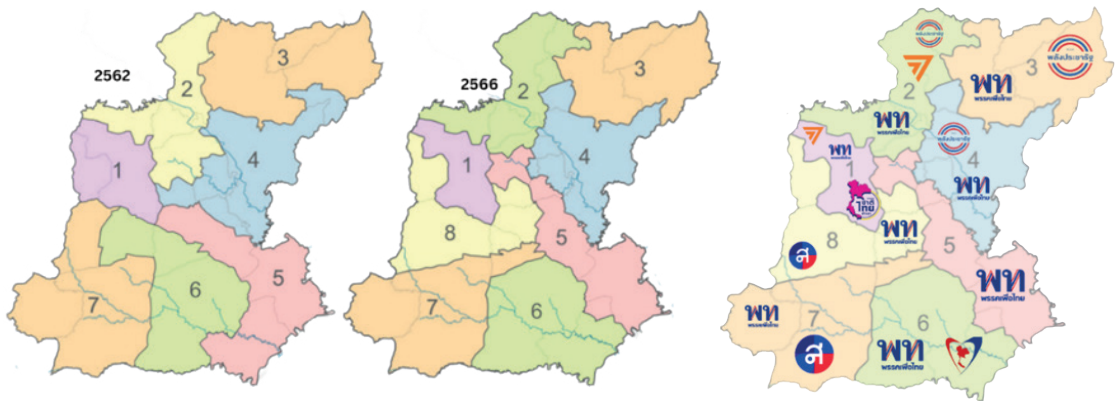
นอกจากนั้น ยังมีการสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งจำนวน 100 คน ภายหลังการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยใช้แบบสอบถาม ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม และ (2) ปัจจัยหรือเหตุผลในการตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้แก่พรรคการเมืองและผู้สมัคร (3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศและการดำเนินการเลือกตั้ง โดยมีทั้งคำถามแบบเลือกตอบและคำถามปลายเปิด ซึ่งการเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบไม่เฉพาะเจาะจง (non-probability sampling) เนื่องจากข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งหมด โดยผู้ตอบกระจายอยู่ในทั้ง 8 เขตเลือกตั้งของจังหวัดร้อยเอ็ด ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน (เขตละประมาณ 12-13 คน) การเก็บข้อมูลดำเนินการหลังจากผู้ตอบได้ใช้สิทธิเลือกตั้งแล้ว โดยคัดเลือกให้มีความหลากหลายในด้านเพศ อายุ และอาชีพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนลักษณะประชากรในพื้นที่อย่างครอบคลุม

ผลการศึกษา

ความเคลื่อนไหวในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ.2566 มีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ การปรับจำนวนเขตเลือกตั้งจากเดิม 7 เขต เป็น 8 เขตเลือกตั้ง โดยแม้ภาพรวมของการแบ่งเขตยังคงใกล้เคียงกับการเลือกตั้งครั้งก่อน แต่มีผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อฐานคะแนนเสียงในบางพื้นที่อย่างชัดเจน ตัวอย่างสำคัญคือ อำเภอธวัชบุรี ซึ่งถูกแบ่งออกเป็น 4 เขต ได้แก่ เขตเลือกตั้งที่ 2, 4, 5 และ 8 การแบ่งลักษณะนี้ส่งผลให้ เขตเลือกตั้งที่ 5 ได้รับผลกระทบสูงสุด โดยเฉพาะในแง่ของความต่อเนื่องของฐานคะแนนเสียงดั้งเดิมของผู้สมัคร ขณะที่เขตเลือกตั้งที่ 1 ซึ่งครอบคลุมเฉพาะอำเภอเมืองร้อยเอ็ดถือเป็นพื้นที่ได้เปรียบ เนื่องจากรวมเขตเทศบาลเมืองและพื้นที่ชั้นในซึ่งอยู่ภายใต้ฐานเสียงของ

“กลุ่มพิทักษ์ท้องถิ่น” ที่ครองอำนาจบริหารเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดอย่างต่อเนื่องยาวนาน ทั้งยังมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติและให้การสนับสนุนนายอนุรักษ จูริมาศ (Suthikarn, 2019; ผู้บริหารเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 เมษายน 2566) สถานการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลทางการเมืองอย่างมากโดยเฉพาะในแง่ของการจัดวางยุทธศาสตร์ของผู้สมัครการบริหารจัดการพื้นที่หาเสียงและการรักษฐานเสียงเดิมในเขตที่ถูกแบ่งใหม่

ภาพที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบแผนที่เขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ร้อยเอ็ด ระหว่าง พ.ศ.2562 (ซ้าย) และ 2566 (กลาง) และแสดงการเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้งและความโดดเด่นของผู้สมัครในแต่ละเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ.2566 (ขวา)

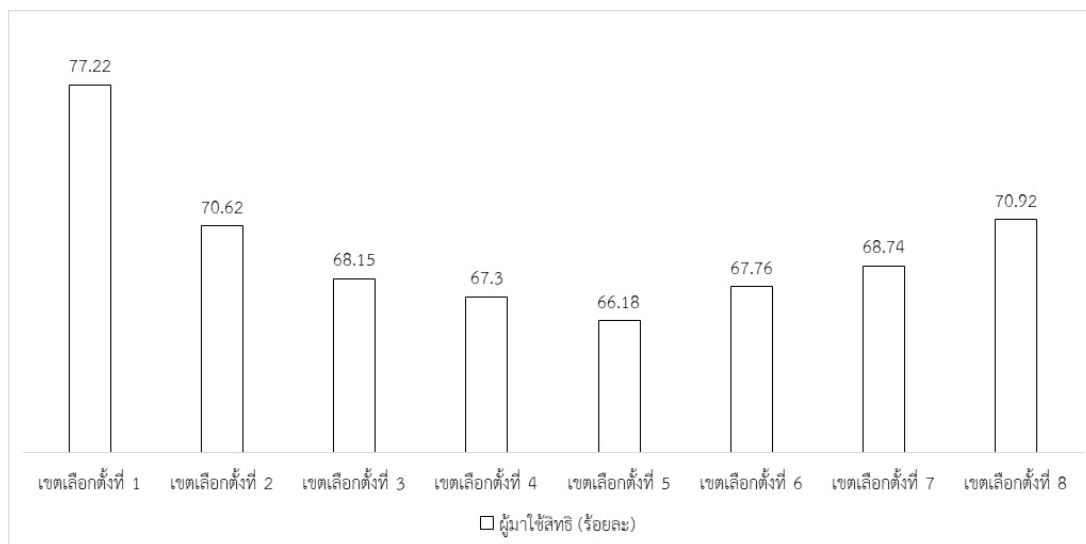
ที่มา: ศุทธิกานต์ มีจั่น, 2567ข

อย่างไรก็ดี แม้เขตเลือกตั้งในภาพรวมจะได้รับผลกระทบจากการแบ่งเขตใหม่ ทั้งในแง่ของการสูญเสียฐานคะแนนเสียงเดิม การรักษาคะแนนเสียงเดิมและการสร้างฐานเสียงใหม่ในพื้นที่ที่เพิ่มเข้ามา แต่โดยภาพรวม พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลของพรรคการเมืองเดิมที่เคยได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งในปี พ.ศ.2562 ได้แก่ พรรคเพื่อไทยและเครือข่ายคนเสื้อแดงในพื้นที่ นอกจากนี้ นักการเมืองท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เริ่มลงพื้นที่และดำเนินกิจกรรมหาเสียงอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่สิ้นสุดการเลือกตั้งท้องถิ่นช่วงปลายปี พ.ศ.2563 เริ่มจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (พทยกาญจน์ ตรีสุวรรณ, 2563) ต่อเนื่องถึงการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีสมาชิกสภาเทศบาล และการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับการเลือกตั้งระดับชาติได้อย่างชัดเจน

อัตราการใช้สิทธิและผลการเลือกตั้ง

ในการเลือกตั้งครั้งนี้ จังหวัดร้อยเอ็ดมีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งเฉลี่ยร้อยละ 69.58 ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 72 ของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2566) จากภาพที่ 2 พบว่า เขตเลือกตั้งที่ 1 มีอัตราการใช้สิทธิสูงที่สุด คือ ร้อยละ 77.22 ขณะที่เขตเลือกตั้งที่ 5 มีอัตราการใช้สิทธิต่ำที่สุด คือ ร้อยละ 66.18 ความแตกต่างนี้สัมพันธ์กับระดับการแข่งขันของผู้สมัครในแต่ละพื้นที่ โดยเขตเลือกตั้งที่ 1 มีผู้สมัครแข่งขันกัน 3 ราย และเป็นพื้นที่จัดเวทีปราศรัยใหญ่ของทุกพรรคการเมือง รวมถึงตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมือง ซึ่งมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง เงื่อนไขเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “แรงจูงใจ” (motivating effect) ที่อธิบายว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะมีแนวโน้มออกมาใช้สิทธิมากขึ้นเมื่อรับรู้ว่าการแข่งขันระหว่างผู้สมัครมีความเข้มข้น โดยเฉพาะหากผู้สมัครหรือพรรคที่ตนสนับสนุนมีโอกาสชนะหากได้รับคะแนนเพิ่มขึ้น

ภาพที่ 2 แสดงอัตราการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต จ.ร้อยเอ็ด พ.ศ.2566

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดร้อยเอ็ด

ในทางตรงกันข้าม เขตเลือกตั้งที่ 5 ซึ่งมีผู้สมัครที่โดดเด่นเพียงคนเดียว แสดงให้เห็นลักษณะของพฤติกรรมที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอันเกิดจากแรงจูงใจที่ลดลง (demotivating effect) กล่าวคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนมากอาจตัดสินใจไม่ไปใช้สิทธิ เนื่องจากเชื่อว่าผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่โดดเด่นทั้งที่ตน

ขึ้นชอบหรือแม้แต่ไม่ขึ้นชอบจะชนะการเลือกตั้งอย่างแน่นอน อีกทั้งยังมองว่าคะแนนเสียงของตนไม่มีผลต่อผลการเลือกตั้งแต่อย่างใด (Morton & Ou, 2015) พฤติกรรมเช่นนี้แตกต่างจากเขตเลือกตั้งอื่นๆ เช่น เขตเลือกตั้งที่ 1, 2 และ 8 ซึ่งมีการแข่งขันกันอย่างเข้มข้นระหว่างผู้สมัครจากพรรคต่างๆ และนำไปสู่การกระตุ้นให้ผู้มีสิทธิออกมาใช้สิทธิมากขึ้น เนื่องจากมีความรู้สึกว่าจะคะแนนเสียงของตนมี “ความหมาย” และอาจชี้ขาดผลการเลือกตั้งได้

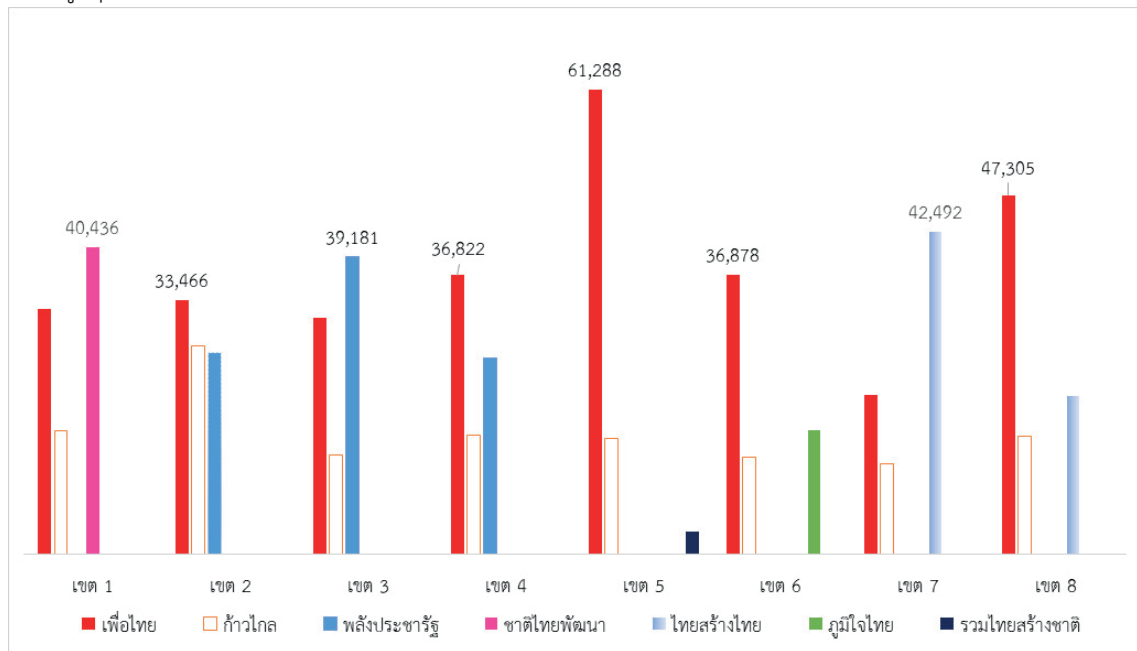
ทั้งนี้ ยังเป็นที่น่าสังเกตว่า เขตเลือกตั้งที่ 5 มีสัดส่วนผู้มาใช้สิทธิต่ำที่สุดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2562 ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของการแข่งขันที่ไม่สูสีและไม่มีแรงจูงใจเพียงพอในการออกมาใช้สิทธิของผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบกับเขตเลือกตั้งที่มีการแข่งขันสูงมาก เช่น เขตเลือกตั้งที่ 1, 2 และ 8 ซึ่งมีอัตราการมาใช้สิทธิสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่า “ความเข้มข้นของระดับการแข่งขัน” มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมการออกมาใช้สิทธิของประชาชนในแต่ละเขตเลือกตั้ง

ผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต

พรรคเพื่อไทยเป็นพรรคที่ได้รับคะแนนสูงสุดในการเลือกตั้งระบบบัญชีรายชื่อ และได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบแบ่งเขตมากที่สุด จำนวน 5 เขตเลือกตั้ง ได้แก่ เขตเลือกตั้งที่ 2, 4, 5, 6 และ 8 ขณะที่ผู้สมัครจากพรรคชาติไทยพัฒนาชนะการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 ผู้สมัครจากพรรคพลังประชารัฐชนะในเขตเลือกตั้งที่ 3 และผู้สมัครจากพรรคไทยสร้างไทยชนะในเขตเลือกตั้งที่ 7

นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตว่าการเลือกตั้งครั้งนี้มีความตื่นตัวสูงกว่าการเลือกตั้งที่ผ่านมา โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งรุ่นใหม่ที่ออกมาใช้สิทธิเป็นจำนวนมาก รวมถึงการตัดสินใจเลือกผู้สมัครหรือพรรคการเมืองมีการวิเคราะห์และลงคะแนนเชิงกลยุทธ์มากขึ้นโดยพิจารณาถึงโอกาสในการจัดตั้งรัฐบาลเป็นสำคัญ อีกทั้งการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและพื้นที่สื่อในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ยังส่งผลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (นักการเมืองท้องถิ่นอำเภอเกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด, สนทนากลุ่มย่อย, 26 มกราคม 2566; กำนันในอำเภออาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 17 พฤษภาคม 2566)

ภาพที่ 3 ผลการเลือกตั้งของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ร้อยเอ็ด พ.ศ.2566 ที่ได้รับคะแนนเสียงสูงสุด 3 อันดับแรก จำแนกรายเขต

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดร้อยเอ็ด

เมื่อจำแนกเป็นคะแนนและจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขตเลือกตั้งที่ได้รับการเลือกตั้งของผู้สมัครที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับแรกดังแผนภาพที่ 3 และรูปแบบของระดับคะแนนเสียงในการเลือกตั้งของจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ดังนี้

ลักษณะที่ 1 เขตเลือกตั้งที่ผู้ชนะการเลือกตั้งมีคะแนนนำแบบเด็ดขาด

เขตเลือกตั้งที่ผู้ได้รับการเลือกตั้งได้คะแนนนำผู้สมัครที่มีคะแนนรองลงมามากกว่า 20,000 คะแนน ได้แก่ เขตเลือกตั้งที่ 5, 6, 7 และ 8 โดยในเขตเลือกตั้งที่ 5 นางสาวจิราพร สินธุไพร จากพรรคเพื่อไทย ชนะการเลือกตั้งด้วยคะแนน 61,288 คะแนน ซึ่งเป็นคะแนนสูงสุดในระบบแบ่งเขตของจังหวัด ส่วนเขตเลือกตั้งที่ 6 นายกิตติ สมทรัพย์ ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยซึ่งเป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายสมัย สามารถเอาชนะนายคารม พรพลกลาง ผู้สมัครจากพรรคภูมิใจไทย ซึ่งเดิมเคยสังกัดพรรคอนาคตใหม่ และพรรคก้าวไกลได้สำเร็จ

ด้านเขตเลือกตั้งที่ 7 นายชัชวาล แพทยาไทย จากพรรคไทยสร้างไทย สามารถเอาชนะอดีตสมาชิก

สภาผู้แทนราษฎรหลายสมัยจากพรรคเพื่อไทย นายศักดิ์ดา คงเพชร โดยมีคะแนนนำห่างถึง 21,536 คะแนน อย่างไรก็ดี ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2562 นายชีवाल ในฐานะผู้สมัครหน้าใหม่สังกัด พรรคพลังประชารัฐ เคยพ่ายแพ้ให้แก่ นายศักดิ์ดา คงเพชร ด้วยคะแนนห่างถึง 33,025 คะแนน ส่วนใน เขตเลือกตั้งที่ 8 นางสาวชญาภา สินธุไพร ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทย สามารถเอาชนะนางจรีพร สินธุไพร จากพรรคไทยสร้างไทย โดยได้รับคะแนนมากกว่าถึง 26,477 คะแนน นอกจากนี้ ยังเป็นที่สังเกตว่า เขตเลือกตั้งที่ผู้ชนะมีคะแนนนำแบบเด็ดขาด ส่วนใหญ่เป็นนักการเมืองรุ่นใหม่ที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี

ลักษณะที่ 2 เขตเลือกตั้งที่ผู้ชนะการเลือกตั้งไม่มีคะแนนนำแบบเด็ดขาด

เขตเลือกตั้งที่ผู้ได้รับการเลือกตั้งได้คะแนนนำผู้สมัครที่มีคะแนนรองลงมาต่ำกว่า 20,000 คะแนน ได้แก่ เขตเลือกตั้งที่ 1, 2, 3 และ 4 ซึ่งเป็นเขตที่มีการแข่งขันสูงมากระหว่างผู้สมัครที่มีฐานเสียงหนาแน่น โดยในเขตเลือกตั้งที่ 1 นายอนุรักษ์ จูริมาศ ผู้สมัครจากพรรคชาติไทยพัฒนา สามารถเอาชนะ นายสถาพร ว่องสันพงษ์ ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทย ด้วยคะแนนห่างเพียง 8,118 คะแนน อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับ การเลือกตั้ง พ.ศ.2562 ที่นายอนุรักษ์ ได้คะแนนนำถึง 20,899 คะแนนเหนือผู้สมัคร จากพรรคเพื่อไทย ทำให้การเลือกตั้งครั้งนี้สะท้อนถึงการแข่งขันที่เข้มข้นและการกระจายตัวของคะแนน เสียงในพื้นที่ที่เพิ่มมากขึ้น

ผลการเลือกตั้งในลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นในเขตเลือกตั้งที่ 2 แม้นายฉลาด ขามช่วง สมาชิก สภาผู้แทนราษฎรหลายสมัยจากพรรคเพื่อไทยจะสามารถรักษาชัยชนะไว้ได้ แต่มีคะแนนนำผู้สมัครอันดับสอง นายทินกร อ่อนประทุม พรรคก้าวไกล เพียง 5,989 คะแนน เช่นเดียวกับเขตเลือกตั้งที่ 3 นางรัชณี พลเชื้อ จากพรรคพลังประชารัฐ สามารถเอาชนะอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคเพื่อไทย นายนิรมิต สุจาริ ด้วยคะแนนนำ 8,088 คะแนน โดยในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2562 นายนิรมิต เคยเอาชนะนายเอกภาพ พลเชื้อ ผู้สมัครจากพรรคพลังประชารัฐ เพียง 4,670 คะแนน

ส่วนเขตเลือกตั้งที่ 4 เป็นการเปลี่ยนผ่านของตระกูลการเมือง เมื่อนายนรากร นาเมืองรักษ์ จากพรรคเพื่อไทย บุตรชายของนายนิรันดร์ นาเมืองรักษ์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายสมัย สามารถ เอาชนะนางสาวกัญจน์พร วงศ์เวโนย จากพรรคพลังประชารัฐ ด้วยคะแนนนำ 10,969 คะแนน ทั้งนี้ในอดีต นายนิรันดร์ นาเมืองรักษ์ ผู้เป็นบิดา เคยชนะนางสาวกัญจน์พร ด้วยคะแนนนำถึง 31,664 คะแนน

ผลการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ

พรรคเพื่อไทยได้รับคะแนนเสียงเป็นอันดับหนึ่ง จำนวน 366,956 คะแนน ขณะที่พรรคก้าวไกลได้รับคะแนนเป็นอันดับสอง รวมทั้งสิ้น 215,728 คะแนน ซึ่งนับว่ามีสัดส่วนที่สูงอย่างมีนัยสำคัญในฐานะพรรคการเมืองที่ได้รับความนิยมรองลงมาจากพรรคเพื่อไทย ดังแสดงในตารางที่ 1 ในทางตรงกันข้ามพรรคการเมืองอื่นๆ ที่ได้รับการเลือกตั้งในระบบแบ่งเขต ได้แก่ พรรคพลังประชารัฐ พรรคไทยสร้างไทย และพรรคชาติไทยพัฒนา กลับได้รับคะแนนเสียงในสัดส่วนที่ต่ำมาก โดยเฉพาะพรรคชาติไทยพัฒนาที่ได้เพียง 3,654 คะแนน ซึ่งน้อยกว่าพรรครวมไทยสร้างชาติที่ได้ 24,011 คะแนน และพรรคพลังประชารัฐที่ได้ 10,399 คะแนน ทั้งนี้ คะแนนของพรรครวมไทยสร้างชาติ นอกจากจะมาจากการหาเสียงของผู้สมัครและกลุ่มผู้สนับสนุนพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาแล้ว ยังสะท้อนอิทธิพลของเครือข่ายทางการเมืองฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลที่เข้ามาช่วยรณรงค์ในส่วนของคะแนนพรรค โดยในจังหวัดร้อยเอ็ด มีการเรียกประชุมกลุ่มเกษตรกรเพื่อขอรับคะแนนเสียงและการสนับสนุนให้ลงคะแนนให้แก่พรรครวมไทยสร้างชาติ เป็นต้น

ตารางที่ 1 แสดงผลการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงสูงสุด 5 อันดับ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ร้อยเอ็ด พ.ศ.2566

อันดับ	พรรคการเมือง	คะแนนที่ได้
1	เพื่อไทย	366,956
2	ก้าวไกล	215,728
3	รวมไทยสร้างชาติ	24,011
4	ไทยสร้างไทย	11,253
5	พลังประชารัฐ	10,399

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการลงคะแนนในระบบบัญชีรายชื่อยังแสดงให้เห็นถึงการแข่งขันหลักระหว่างพรรคเพื่อไทยและพรรคก้าวไกล โดยคะแนนของพรรคเพื่อไทยมีความสอดคล้องกับโครงสร้างประชากรของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มช่วงวัย Gen X (เกิดระหว่าง พ.ศ.2508–2522, อายุ 42–57 ปี)

รองลงมาก็คือกลุ่ม Gen Y (เกิดระหว่าง พ.ศ.2523–2540, อายุ 26–41 ปี) และกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 58 ปีขึ้นไป ซึ่งล้วนเป็นประชากรที่ผ่านประสบการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจสำคัญ อาทิ การเติบโตทางเศรษฐกิจในยุครัฐบาลภายใต้การนำของทักษิณ ชินวัตร ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มเสื้อเหลืองและเสื้อแดง ตลอดจนความไม่พอใจต่อการรัฐประหารตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้น

ขณะเดียวกัน คະแนนเสียงในระบบบัญชีรายชื่อของพรรคก้าวไกลมีแนวโน้มสอดคล้องกับโครงสร้างประชากรกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งในช่วงวัยผู้ใช้สิทธิครั้งแรก (First Voter) อายุ 18–22 ปี และกลุ่ม Gen Z (เกิดตั้งแต่ พ.ศ.2540 เป็นต้นมา, อายุ 18–25 ปี) ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 10.26 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัดร้อยเอ็ด (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดร้อยเอ็ด, 2565) กลุ่มดังกล่าวมักถูกมองว่าเป็นฐานเสียงสำคัญของพรรคก้าวไกล (ไทยพีบีเอส, 2566; วชิรานนท์ ทองเทพ, 2566; Napon & Ricks, 2024) โดยผลการสำรวจจากแบบสอบถามยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุดังกล่าวให้ความสนใจต่อนโยบายการปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำควบคู่กับนโยบายเชิงก้าวหน้าอื่นๆ เช่น การปฏิรูปโครงสร้างทางการเมือง และการยกเลิกระบบการเกณฑ์ทหาร ซึ่งแนวโน้มเหล่านี้ยังปรากฏในกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 27–42 ปี

อิทธิพลของตระกูลการเมืองและพรรคการเมืองต่อผลการเลือกตั้ง

ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ.2566 ทั้งในระบบแบ่งเขตและระบบบัญชีรายชื่อ สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของเครือข่ายตระกูลการเมือง รวมถึงผลของการย้ายพรรคและความสำคัญของพรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัด กล่าวคือ

เครือข่ายตระกูลการเมือง

ผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตในเขตเลือกตั้งที่ 1 นายอนุรักษ จูริมาศ จากพรรคชาติไทยพัฒนา เขตเลือกตั้งที่ 2 นางรัชณี พลเชื้อ จากพรรคพลังประชารัฐ เขตเลือกตั้งที่ 4 นายนรากร นาเมืองรักษ์ จากพรรคเพื่อไทย เขตเลือกตั้งที่ 5 นางสาวจิราพร สินธุไพร และ เขตเลือกตั้งที่ 8 นางสาวชญามา สินธุไพร จากพรรคเพื่อไทย ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลทางการเมืองและความนิยมของผู้สมัครจากตระกูลการเมืองที่ยังคงดำรงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของนายอนุรักษ จูริมาศ และ นางรัชณี พลเชื้อ ซึ่งไม่ได้สังกัดพรรคที่ได้รับความนิยมในพื้นที่มากนัก แต่ได้รับการสนับสนุนจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง ความสำเร็จของตัวอย่าง 2 กรณีนี้ ยังเป็นผลมาจากเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างผู้สมัครกับกลุ่มการเมืองท้องถิ่นที่เข้มแข็ง ประกอบกับการสังกัดพรรคฝ่ายรัฐบาลในขณะนั้นได้สร้างโอกาสและเสริมศักยภาพในการจัดหา

และเข้าถึงทรัพยากรทางการเมืองต่างๆ ที่มีผลต่อการรักษาและขยายความนิยมในเขตเลือกตั้งหรือในจังหวัดได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ความได้เปรียบยิ่งเพิ่มขึ้นหากผู้สมัครของพรรคเพื่อไทยเป็นผู้สมัครหน้าใหม่ในพื้นที่ รวมทั้งหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคเพื่อไทยในเขตเลือกตั้งนั้นๆ ไม่สามารถรักษาฐานเสียงหรือความนิยมในพื้นที่ได้ดีพอ (ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 มิถุนายน 2566; วิทยายัย, 2566) ดังนั้น การช่วงชิงโอกาสในการเอาชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตที่ตระกูลการเมืองนั้นๆ มีบทบาทนำหรือความนิยมในพื้นที่จึงมีแนวโน้มเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น

ในกรณีพรรคเพื่อไทย แม้จะเป็นพรรคที่มีฐานเสียงเดิมในจังหวัดร้อยเอ็ด แต่การแข่งขันในระดับชาติกลับสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงผ่านของตระกูลการเมือง เช่น ตระกูลนาเมืองรักษ์ และตระกูลสินธุ์ไพรที่สามารถสืบทอดอิทธิพลจากรุ่นสู่รุ่นได้ ขณะที่บางตระกูลอย่างพลซื่อและขามช่วง เริ่มเผชิญกับความท้าทายในการรักษาคะแนนเสียงท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของพรรคและฐานมวลชน นอกจากนี้ ยังกล่าวได้ว่าตระกูลสินธุ์ไพรเป็นอีกตัวอย่างที่น่าสนใจ เนื่องจากสามารถรักษาชัยชนะไว้ได้ทั้งสองเขตเลือกตั้งและมีบทบาทนำในการขยายเครือข่ายในระดับภาคอีสาน โดยเฉพาะจiraพรและชญาภาที่มีภาพลักษณ์ตัวแทนคนรุ่นใหม่ย่อมส่งผลให้การเมืองจากตระกูลสินธุ์ไพรมีบทบาทนำมากยิ่งขึ้นทั้งในกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคเพื่อไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด รวมถึงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากบทบาทในการช่วยเหลือให้แก่ผู้สมัครในหลายจังหวัดร่วมกับสมาชิกพรรคอาวุโสคนสำคัญ เช่น นายสุทิน คลังแสง และนายอดิศร เพียงเกษ เป็นต้น อีกทั้งหากจiraพรและชญาภาสามารถรักษาความนิยมและชัยชนะทั้งสองเขตเลือกตั้งได้อย่างต่อเนื่องจะส่งผลให้ตระกูลสินธุ์ไพรกลายเป็นตระกูลการเมืองที่มีทั้งบทบาทนำและครองพื้นที่เขตเลือกตั้งได้มากที่สุดของจังหวัดร้อยเอ็ด แม้ว่าสมาชิกในตระกูลคนอื่นๆ จะดำเนินกิจกรรมทางการเมืองภายใต้สังกัดพรรคการเมืองอื่นก็ตาม แต่เงื่อนไขนี้กลับยังเป็นปัจจัยเชิงบวกต่อการขยายเครือข่ายทางการเมืองของตระกูลสินธุ์ไพร แม้ว่าในบางเขตเลือกตั้งจะเป็นการแข่งขันกันเองระหว่างสมาชิกตระกูลเดียวกันก็ตาม

อย่างไรก็ดี ภายใต้สถานการณ์ทั่วไปเครือข่ายตระกูลการเมืองของจังหวัดร้อยเอ็ดมีลักษณะของการทำงานทางการเมืองที่พึ่งพิงทรัพยากรและมุ่งเน้นการสร้างคามนิยมภายในพื้นที่หรือเขตเลือกตั้งของตนเองเป็นสำคัญ แต่เมื่อมีเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เขตเลือกตั้งได้มีความร่วมมือในการลงพื้นที่หาเสียงระหว่างตระกูลการเมืองที่สังกัดพรรคการเมืองเดียวกัน เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนผู้สมัครของพรรคเพื่อไทยในการลงพื้นที่พบปะประชาชนในพื้นที่ของผู้สมัครที่ไม่มีฐานเสียงหรือไม่มีประสบการณ์ในการหาเสียงพื้นที่นั้นๆ มาก่อน (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจ.ร้อยเอ็ด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 กันยายน 2566)

ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด ชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของผู้สมัครจากตระกูลการเมืองไม่ได้ขึ้นอยู่กับชื่อเสียงของตระกูลแต่เพียงประการเดียว หากยังต้องอาศัยทั้งศักยภาพส่วนบุคคลของผู้สมัครและบทบาทของพรรคการเมืองที่สังกัดอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในบริบทของการเลือกตั้ง พ.ศ.2562 และ พ.ศ.2566 เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัดมากยิ่งขึ้น การเป็นสมาชิกของตระกูลการเมืองจึงไม่สามารถเป็นปัจจัยชี้ขาดเพียงลำพังในการได้รับเลือกตั้ง

เมื่อเป็นเช่นนี้ ชัยชนะของผู้สมัครจากตระกูลการเมืองจึงมักขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยร่วมกัน ได้แก่ ระดับการแข่งขันในเขตเลือกตั้ง ความโดดเด่นและความสามารถในการสื่อสารทางการเมืองของผู้สมัคร ตลอดจนภาพลักษณ์และกระแสนิยมของพรรคการเมืองที่สังกัด โดยคะแนนเสียงในระบบบัญชีรายชื่อยังเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ยืนยันว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดร้อยเอ็ดมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองมากยิ่งขึ้น ทั้งในเชิงความนิยมที่มีต่อพรรคและการตัดสินใจเลือกผู้สมัครในเขตเลือกตั้ง (ข้าราชการฝ่ายปกครองจังหวัดร้อยเอ็ด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 มิถุนายน 2566)

การสังกัดพรรคการเมืองและศักยภาพของผู้สมัคร

ข้อมูลเปรียบเทียบคะแนนของผู้สมัครที่ทำการย้ายสังกัดพรรคในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ.2566 จากตารางที่ 2 ชี้ให้เห็นว่า ผู้สมัครที่ลงสมัครรับเลือกตั้งทั้งในปี พ.ศ.2562 และ พ.ศ.2566 ซึ่งมีคะแนนเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการเลือกตั้งสองครั้งนั้น มักมีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากพรรคการเมืองที่สังกัดอยู่ในแต่ละช่วงเวลา จากการวิเคราะห์สามารถจำแนกแนวโน้มได้เป็น 2 รูปแบบหลัก ได้แก่

แบบที่ 1 กลุ่มที่ได้รับคะแนนเพิ่มขึ้นหลังย้ายพรรค

รูปแบบนี้มักเป็นการย้ายไปสังกัดพรรคที่มีความนิยมเพิ่มขึ้นในพื้นที่ หรือพรรคที่มีภาพลักษณ์และนโยบายสอดคล้องกับฐานเสียงเดิมของผู้สมัคร ซึ่งผู้สมัครในกลุ่มนี้มักเคยเป็นผู้สมัครจากพรรคฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลอนุรักษ์นิยมหรือได้รับการสนับสนุนจากคณะรัฐประหารไปสู่พรรคฝ่ายก้าวหน้าหรือพรรคที่ไม่สนับสนุนการรัฐประหาร ผู้สมัครที่มีการย้ายพรรคในลักษณะนี้ทุกคนในจังหวัดร้อยเอ็ดต่างได้รับคะแนนเสียงที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ได้แก่ นายทินกร อ่อนประทุม ที่ย้ายจากพรรคประชาธิปัตย์มาสังกัดพรรคก้าวไกล นายเกียรติศักดิ์ ไคนุ่นกา ย้ายจากพรรคพลังท้องถิ่นไทมาสังกัดพรรคก้าวไกล ตลอดจนการย้ายจากพรรคร่วมอุดมการณ์เดียวกันอย่างนายวันจันคมกริช ศรีวะระมย์ ที่เคยลงสมัครในนามพรรค

เพื่อชาติและต่อมาย้ายมาสังกัดพรรคก้าวไกล รวมทั้งการย้ายพรรคนำไปสู่การได้รับการเลือกตั้ง ดังกรณีตัวอย่างของ นายชัชวาล แพทยาไทย ที่เคยลงสมัครในสังกัดพรรคพลังประชารัฐในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2562 และต่อมาได้ย้ายมาสังกัดพรรคไทยสร้างไทยจนชนะการเลือกตั้งใน พ.ศ.2566

ตารางที่ 2 แสดงเปรียบเทียบคะแนนของผู้สมัครที่ทำการย้ายสังกัดพรรคในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ร้อยเอ็ด พ.ศ.2566

รายชื่อผู้สมัคร	2562	2566	การเปลี่ยนแปลง
	พรรคที่สังกัด (คะแนนที่ได้)	พรรคที่สังกัด (คะแนนที่ได้)	
อัมพร พัสตร	อนาคตใหม่ (14,263)	ไทยสร้างไทย (376)	-13,887
ทินกร อ่อนประทุม	ประชาธิปไตย (7,079)	ก้าวไกล (27,477)	+20,398
เกียรติศักดิ์ ไคนุ่นกา	พลังท้องถิ่นไท (353)	ก้าวไกล (16,306)	+15,953
ร่วมภูมิศักดิ์ พลเยี่ยม	อนาคตใหม่ (12,881)	ไทยสร้างไทย (623)	-12,258
วัจนคมกริช ศรีวะรมย์	เพื่อชาติ (217)	ก้าวไกล (15,691)	+15,474
ชำนาญ โพธิคลัง	อนาคตใหม่ (14,325)	รวมไทยสร้างชาติ (1,322)	-13,003
ชัชวาล แพทยาไทย	พลังประชารัฐ (18,024)	ไทยสร้างไทย (42,492)	+24,468

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดร้อยเอ็ด

แบบที่ 2 กลุ่มที่ได้รับคะแนนลดลงหลังย้ายพรรค

ผู้สมัครส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้มักย้ายออกจากพรรคเดิมที่เคยได้รับความนิยมในพื้นที่ ไปสังกัดพรรคที่มีภาพลักษณ์ไม่สอดคล้องกับฐานเสียงหรือมีความขัดแย้งทางอุดมการณ์กับพรรคเดิมที่เคยสังกัด ทำให้สูญเสียคะแนนจากฐานเสียงเดิมจำนวนมากในภาพรวม ตัวอย่างในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ผู้สมัครในกลุ่มนี้มักย้ายพรรคจากพรรคฝ่ายก้าวหน้าหรือพรรคที่ไม่สนับสนุนการรัฐประหารไปสู่ฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล

อนุรักษนิยมหรือได้รับการสนับสนุนจากคณะรัฐประหาร ได้แก่ นายชำนาญ โพธิ์คลัง ที่เคยลงสมัครในสังกัดพรรคอนาคตใหม่และต่อมาได้ย้ายมาสังกัดพรรครวมไทยสร้างชาติ นอกจากนี้แล้วยังสังเกตได้ว่าอดีตผู้สมัครจากพรรคอนาคตใหม่ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2562 เมื่อย้ายมาสังกัดพรรคการเมืองอื่นๆ ในการเลือกตั้ง พ.ศ.2566 มีคะแนนเสียงที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ได้แก่ นายอัมพร พัสตร และนายร่วมภูมิศักดิ์ พลเยี่ยม ที่ย้ายจากพรรคอนาคตใหม่มาสังกัดพรรคไทยสร้างไทย ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการลงคะแนนเลือกตั้งในการเลือกตั้ง พ.ศ.2562 และ พ.ศ.2566 ประชาชนลงคะแนนเลือกจากความนิยมในพรรคอนาคตใหม่หรือพรรคก้าวไกลเป็นสำคัญ

ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของคะแนนเสียงเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่าแม้พรรคการเมืองไทยอาจยังไม่พัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองทั้งในเชิงโครงสร้างและเสถียรภาพของพรรค แต่ลักษณะของการแบ่งแยกทางสังคม (social cleavage) ออกเป็นกลุ่มต่างๆ รวมทั้งการมีผลประโยชน์หรือเป้าหมายทางการเมืองที่แตกต่างกันของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งที่บ่มเพาะมาในช่วงเวลาทศวรรษของการปฏิรูปและความขัดแย้งทางการเมืองส่งผลให้การแสดงออกถึงความนิยมต่อพรรคการเมืองของประชาชนมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทั้งยังส่งผลให้พรรคการเมืองจำเป็นต้องแสดงจุดยืนหรือแนวทางของพรรคให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย

พฤติกรรมเลือกตั้งภายใต้ระบบบัตรสองใบ: ความนิยมต่อผู้สมัครกับความนิยมต่อพรรคการเมือง

ระบบการเลือกตั้งที่มีการแยกคะแนนระหว่างการลงคะแนนให้ผู้สมัครในระบบแบ่งเขตกับการลงคะแนนให้พรรคการเมืองในระบบบัญชีรายชื่อ ส่งผลให้สามารถวิเคราะห์และแยกแยะความนิยมที่ประชาชนมีต่อผู้สมัครบุคคลกับความนิยมที่มีต่อพรรคการเมืองได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น (Mathis & Napon, 2023) จากข้อมูลในตารางที่ 3 พบว่า ความแตกต่างระหว่างคะแนนเสียงที่ผู้สมัครได้รับกับคะแนนที่พรรคการเมืองต้นสังกัดได้รับในระบบบัญชีรายชื่อมีนัยสำคัญ โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

ลักษณะที่ 1 ความนิยมส่วนบุคคลที่เหนือกว่าพรรคการเมือง

จากผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ.2566 พบว่า ผู้สมัครบางรายได้รับคะแนนเสียงในระบบแบ่งเขตสูงกว่าคะแนนของพรรคต้นสังกัดในระบบบัญชีรายชื่ออย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในเขตเลือกตั้งที่มีช่องว่างระหว่างคะแนนของผู้สมัครกับพรรคเกินกว่า 30,000 คะแนน ตัวอย่างเช่น เขต 1 นายอนุรักษ จูริมาศ จากพรรคชาติไทยพัฒนา ได้รับ 40,436 คะแนน ขณะที่พรรคได้เพียง 2,932 คะแนน (ช่องว่าง 37,504 คะแนน) เขต 3 นางรัชณี พลเชื้อ จากพรรคพลังประชารัฐ ได้รับ 39,181 คะแนน ขณะที่พรรคได้รับ 4,552 คะแนน (ช่องว่าง 34,629 คะแนน) และในเขต 7 นายชัชวาล แพทยาไทย

จากพรรคไทยสร้างไทย ได้รับ 42,492 คะแนน ขณะที่พรรคได้เพียง 4,263 คะแนน (ช่องว่าง 38,280 คะแนน) นอกจากนี้ แนวโน้มที่ความนิยมของตัวบุคคลสูงกว่าพรรคการเมืองยังพบได้ในอีกหลายเขต เช่น เขต 2 และเขต 4 ที่ผู้สมัครได้รับคะแนนเสียงมากกว่าพรรคต้นสังกัดอย่างพรรคพลังประชารัฐ และเขต 5 ที่นายคารม พรพลกลาง ได้รับคะแนนในระบบแบ่งเขตสูงกว่าคะแนนที่พรรคภูมิใจไทยในระบบบัญชีรายชื่อเป็นจำนวนมาก ข้อมูลเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มที่ปรากฏในหลายพื้นที่ของจังหวัดร้อยเอ็ดว่า ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่าพรรคที่ผู้สมัครสังกัด

ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของความนิยมส่วนบุคคลที่มีน้ำหนักเหนือกว่าภาพลักษณ์ของพรรคการเมือง ซึ่งอาจเกิดจากหลายปัจจัยประกอบกัน ได้แก่ ความผูกพันของผู้สมัครกับพื้นที่ โดยเฉพาะผู้ที่มีฐานเสียงจากการทำงานในพื้นที่มายาวนาน หรือผู้ที่มาจากตระกูลการเมืองท้องถิ่น กลยุทธ์การหาเสียงที่มุ่งเน้นการสื่อสารผลงานส่วนตัวและหมายเลขผู้สมัครมากกว่าการนำเสนอนโยบายพรรค นอกจากนี้ อิทธิพลของเครือข่ายท้องถิ่นและระบบอุปถัมภ์ยังมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ ส่งผลให้ผู้สมัครเหล่านี้สามารถแยกตัวเองออกจากความนิยมหรือภาพลักษณ์ของพรรคและได้รับคะแนนเสียงอย่างท่วมท้นในระบบแบ่งเขต

ตารางที่ 3 แสดงช่องว่างของคะแนนเสียงระหว่างคะแนนที่ผู้สมัครได้รับ (แบ่งเขต) กับคะแนนที่พรรคได้รับ (บัญชีรายชื่อ) ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ร้อยเอ็ด พ.ศ.2566

เขตเลือกตั้ง	ชื่อผู้สมัคร	พรรคการเมือง	คะแนนที่ผู้สมัครได้รับ (แบ่งเขต)	คะแนนที่พรรคได้รับ (บัญชีรายชื่อ)	ช่องว่างคะแนน
เขต 1	นายอนุรักษ จุริมาศ*	ชาติไทยพัฒนา	40,436	2,932	37,504
	นายสถาพร ว่องสัจจนพงษ์	เพื่อไทย	32,318	40,949	8,631
	นายเกียรติศักดิ์ ไคนุ่นกา	ก้าวไกล	16,306	33,261	16,955

เขต 2	นายฉลาด ขามช่วง*	เพื่อไทย	33,466	45,602	12,136
	นายทินกร อ่อนประทุม	ก้าวไกล	27,477	31,403	3,926
	นายเอกรัฐ พลเชื้อ	พลังประชารัฐ	26,568	1,973	24,595
เขต 3	นางรัชนี พลเชื้อ*	พลังประชารัฐ	39,181	4,552	34,629
	นายนิรมิต สุจारी	เพื่อไทย	31,093	41,491	10,398
	นายทักษิณ พลเยี่ยม	ก้าวไกล	13,005	27,580	14,575
เขต 4	นายนรากร นาเมืองรักษ์*	เพื่อไทย	36,822	44,001	7,179
	น.ส.กัญจน์พร วงศ์เวไนย	พลังประชารัฐ	25,853	1,839	24,014
	นายวัจนคมกริช ศรีวรรมย์	ก้าวไกล	15,691	25,885	10,194
เขต 5	นางสาวจิราพร สิ้นธุไพร*	เพื่อไทย	61,288	47,433	13,855
	นายประวิทย์ มานะดี	ก้าวไกล	15,201	24,657	9,456
	นายเผด็จศิลป์ สลักศิลป์	รวมไทยสร้างชาติ	2,910	3,172	262
เขต 6	นายกิตติ สมทรัพย์*	เพื่อไทย	36,878	48,371	11,493
	นายคารม พรพลกลาง	ภูมิใจไทย	16,306	1,705	14,601
	นายพงศธร จันทร์อ่อน	พรรคก้าวไกล	12,838	22,836	9,998
เขต 7	นายชัชวาล แพทยาไทย*	ไทยสร้างไทย	42,492	4,263	38,280
	นายศักดิ์ดา คงเพชร	เพื่อไทย	20,956	49,144	28,077
	นายประทักษ์ พาโคกหม	ก้าวไกล	11,980	25,035	13,027
เขต 8	นางสาวชญานา สิ้นธุไพร*	เพื่อไทย	47,305	49,965	2,660
	นางจรีพร สิ้นธุไพร	ไทยสร้างไทย	20,828	3,218	17,610
	นายวันชัย วงศ์อำมตย์	ก้าวไกล	15,533	25,071	9,538

หมายเหตุ * ผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ร้อยเอ็ด พ.ศ.2566

ลักษณะที่ 2 ความนิยมในพรรคการเมืองที่เหนือกว่าตัวผู้สมัคร

ในทางตรงกันข้ามกับกรณีที่ผู้สมัครได้รับคะแนนเสียงสูงกว่าพรรคที่สังกัดโดยเฉพาะพรรคขนาดใหญ่ เช่น พรรคเพื่อไทย และพรรคก้าวไกล ผู้สมัครในระบบแบ่งเขตมักได้รับคะแนนเสียงน้อยกว่าคะแนนของพรรคในระบบบัญชีรายชื่ออย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยตัดสินใจลงคะแนนโดยพิจารณาจากนโยบายหรือความนิยมที่มีต่อพรรคมากกว่าคุณลักษณะของผู้สมัครในพื้นที่ ตัวอย่างเช่น เขต 7 ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยได้รับ 20,956 คะแนน ขณะที่พรรคเพื่อไทยได้รับคะแนนในระบบบัญชีรายชื่อถึง 49,144 คะแนน (ช่องว่าง 28,188 คะแนน) ส่วนพรรคก้าวไกลนั้นมีแนวโน้มเช่นเดียวกันในทุกเขตที่ลงแข่งขัน เช่น ในเขต 1 ผู้สมัครแบบแบ่งเขตของพรรคได้คะแนน 16,306 คะแนน ขณะที่พรรคได้รับ 33,261 คะแนน แนวโน้มดังกล่าวพบได้ในเกือบทุกเขตเลือกตั้งที่พรรคเพื่อไทยและพรรคก้าวไกลส่งผู้สมัครลงแข่งขัน โดยเฉพาะพรรคก้าวไกลซึ่งไม่มีผู้สมัครคนใดได้รับคะแนนสูงกว่าคะแนนของพรรคที่สังกัดในระบบบัญชีรายชื่อ แม้บางเขตผู้สมัครของพรรคเพื่อไทยจะสามารถคว้าชัยชนะได้ในระบบแบ่งเขต แต่เมื่อเปรียบเทียบคะแนนกับระบบบัญชีรายชื่อที่พรรคได้รับในแต่ละเขตพบว่าคะแนนโดยรวมของพรรคมักสูงกว่าคะแนนของผู้สมัครแบบแบ่งเขตอย่างชัดเจน

ปรากฏการณ์นี้สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงสำคัญในพฤติกรรมเลือกตั้งจากการมุ่งเน้นตัวผู้สมัครเป็นหลักไปสู่การเมืองที่ให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองเป็นศูนย์กลางอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทยและพรรคก้าวไกล ซึ่งเลือกพรรคตามนโยบายและทิศทางทางการเมือง มากกว่าการพิจารณาความสัมพันธ์เฉพาะถิ่นหรือบุคลิกภาพของผู้สมัครในเขตเลือกตั้ง ขณะเดียวกัน ผู้สมัครบางรายที่ขาดฐานเสียงหรือเครือข่ายทางการเมืองในพื้นที่จึงไม่สามารถแข่งขันในระดับเขตได้อย่างมีประสิทธิภาพ แตกต่างจากบางพรรค เช่น พรรคชาติไทยพัฒนาในเขตเลือกตั้งที่ 1 ที่ยังคงพึ่งพาความนิยมเฉพาะตัวของผู้สมัครเป็นหลัก

กล่าวได้ว่า ระบบเลือกตั้งแบบบัตรสองใบเปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแยกการตัดสินใจระหว่างตัวบุคคลกับพรรคการเมืองอย่างชัดเจนในจังหวัดร้อยเอ็ด สะท้อนถึงพฤติกรรมการลงคะแนนของประชาชนที่สามารถพิจารณาทั้งผลงานส่วนบุคคลและนโยบายของพรรคได้อย่างแยกจากกัน ปัจจัยที่เอื้อต่อพฤติกรรมนี้ ได้แก่ การกำหนดหมายเลขผู้สมัครที่แตกต่างกันในแต่ละเขต ทำให้การหาเสียงมุ่งเน้นไปที่ตัวบุคคลมากกว่าพรรค รวมถึงกลยุทธ์เฉพาะตัวของผู้สมัคร เช่น การลงพื้นที่อย่างต่อเนื่องหรือการใช้เครือข่ายท้องถิ่น ในขณะที่พรรคใหญ่ที่มีจุดแข็งด้านการนำเสนอโน้มน้าวยังสามารถสร้างความนิยมในระบบบัญชีรายชื่อได้ในระดับสูง แม้ผู้สมัครในพื้นที่จะพ่ายแพ้ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตก็ตาม

พฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งในลักษณะนี้สามารถจำแนกออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ มิติส่วนบุคคล อาทิ ความนิยมเฉพาะตัวของผู้สมัคร มิติพรรคการเมืองที่ให้ความสำคัญกับความนิยมที่มีต่อพรรคและนโยบายที่ใช้หาเสียง รวมทั้งมิติโครงสร้างระบบเลือกตั้งและกลยุทธการสื่อสาร ซึ่งทั้งหมดล้วนสะท้อนถึงความซับซ้อนของการตัดสินใจเลือกตั้งในยุคปัจจุบัน พรรคการเมืองจึงต้องเผชิญความท้าทายในการสร้างสมดุลระหว่างการส่งเสริมผู้สมัครที่เข้าถึงประชาชนในเขตเลือกตั้งกับการรักษาความนิยมและนโยบายของพรรคในระดับชาติให้สนับสนุนซึ่งกันและกัน

การปรับตัวของนักการเมืองในการใช้สื่อสังคมออนไลน์

ความเคลื่อนไหวในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ร้อยเอ็ด พ.ศ.2566 ยิ่งชี้ให้เห็นถึงการปรับตัวของนักการเมืองในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักการเมืองในกลุ่มตระกูลการเมือง ดังตัวอย่างนักการเมืองจากตระกูลจุริมาศ และ ตระกูลสินธุ์ไพรที่ต่างได้รับการเลือกตั้งใน พ.ศ.2562 ที่แม้ว่าการเมืองจากทั้งสองตระกูลจะมีฐานเสียงที่เหนียวแน่นในพื้นที่และมีเครือข่ายหัวคะแนนเสียงดั้งเดิมที่เข้มแข็ง แต่การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาแพลตฟอร์มและสื่อสังคมออนไลน์ชี้ให้เห็นถึงตัวอย่างของการปรับตัวของบ้านใหญ่ในการหาเสียงที่มุ่งเป้าไปสู่การขยายฐานความนิยมและการแข่งขันในพื้นที่ออนไลน์มากขึ้น

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ระหว่างนายอนุรักษ์ จุริมาศ และนางสาวจิราพร สินธุ์ไพร ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ร้อยเอ็ด พ.ศ.2566

ผู้สมัคร (อายุ)	วันที่เริ่มใช้ เฟสบุ๊คเพื่อ การหาเสียง	ผู้ติดตามในเฟสบุ๊ค		เนื้อหา กิจกรรมส่วนตัว ในการหาเสียง (โพสต์)	เนื้อหา นโยบายหาเสียง ของพรรค (โพสต์)
		การเลือกตั้ง ส.ส. 2562	การเลือกตั้ง ส.ส. 2566		
อนุรักษ์ จุริมาศ (63)	21 ธันวาคม 2561	3,954	8,400	131	4
จิราพร สินธุ์ไพร (35)	22 ธันวาคม 2561	1,519	106,000	120	50

ที่มา ศุทธิกานต์ มีจั่น, 2563; ศุทธิกานต์ มีจั่น, 2567ข

ตารางที่ 4 ชี้ให้เห็นว่า นายอนุรักษ จูริมาศ ได้แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างมีกลยุทธ์ โดยเริ่มต้นจากการเสริมสร้างสถานะบน เฟซบุ๊ก เพื่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2562 ซึ่งในขณะนั้นมีผู้ติดตาม 3,954 คน และขยายการเข้าถึงไปยัง อินสตาแกรม และ ดิกด็อก ต่อมาในการเลือกตั้ง พ.ศ.2566 อนุรักษสามารถเพิ่มจำนวนผู้ติดตามบน เฟซบุ๊ก ได้ถึง 8,400 คน ซึ่งเนื้อหาที่นำเสนอส่วนใหญ่เน้นไปที่การประชาสัมพันธ์กิจกรรมส่วนตัวในการหาเสียง โดยพบว่าจากจำนวนโพสต์ทั้งหมด 131 โพสต์ มีเพียง 4 โพสต์เท่านั้นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายหาเสียงของพรรคชาติไทยพัฒนา การเน้นเนื้อหาส่วนตัวมากกว่านโยบายพรรคอาจสะท้อนกลยุทธ์การสร้างความผูกพันส่วนบุคคลกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่มากกว่าการพึงพิงกระแสความนิยมของพรรค

ในขณะเดียวกัน นางสาวจิราพร สินธุ์ไพร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทยที่ได้รับคะแนนเสียงสูงสุดในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แสดงให้เห็นถึงพลังของฐานเสียงที่แข็งแกร่งและความสำเร็จในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ จิราพรมีฐานสนับสนุนจากกลุ่มคนเสื้อแดงจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับภูมิหลังทางครอบครัวที่บิดาและมารดา คือ นายนิสิต สินธุ์ไพร และ นางเอมอร สินธุ์ไพร ซึ่งเป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคเพื่อไทย และเป็นแกนนำคนสำคัญของกลุ่มเสื้อแดง นางสาวจิราพรได้เปิดบัญชีเฟซบุ๊ก อย่างเป็นทางการสำหรับการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2562 โดยเริ่มต้นที่มีผู้ติดตาม 1,519 คน และสามารถขยายฐานผู้ติดตามได้อย่างก้าวกระโดดเป็นกว่า 106,000 คน ในการเลือกตั้ง พ.ศ.2566 รูปแบบเนื้อหาของจิราพร ประกอบด้วยโพสต์เกี่ยวกับการหาเสียงส่วนตัวประมาณ 120 โพสต์ และมีการแบ่งปันโพสต์ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายพรรคเพื่อไทยประมาณ 50 โพสต์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานการสร้างตัวตนส่วนบุคคลกับการสื่อสารนโยบายพรรคและเข้าถึงได้ทุกช่วงวัย

ในขณะที่การขยายตัวในการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ของผู้สมัครจากตระกูลการเมืองที่มีชื่อเสียงถือเป็นเครื่องมือเสริมในการสร้างความนิยมทั้งในและนอกพื้นที่เขตการเลือกตั้ง ตรงข้ามกับความสามารถในการพัฒนาเนื้อหาและการใช้สื่อและแพลตฟอร์มออนไลน์ของผู้สมัครจากพรรคก้าวไกล ซึ่งเป็นพรรคที่มีจุดขายในความเป็นคนรุ่นใหม่ แนวคิดก้าวหน้าและในภาพรวมมักเน้นการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์เป็นหลัก พบว่าผู้สมัครที่มีคะแนนสูงสุดของพรรคในจังหวัดร้อยเอ็ดและยังเป็นผู้สมัครที่มีการเคลื่อนไหวบนแพลตฟอร์มและสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุดของพรรคก้าวไกลในจังหวัด ได้แก่ นายทินกร อ่อนประทุม มีผู้ติดตามบน เฟซบุ๊ก เพียง 3,100 คน ตัวเลขนี้ชี้ให้เห็นว่า แม้แพลตฟอร์มออนไลน์จะมีความสำคัญเพิ่มขึ้น แต่การสร้างฐานผู้ติดตามและความนิยมบนสื่อสังคมออนไลน์ในบริบทของจังหวัดร้อยเอ็ด โดยเฉพาะการในเลือกตั้งแบบแบ่งเขตอาจไม่ได้เป็นผลโดยตรงที่สอดคล้องกันกับกระแสความนิยมของพรรคในระดับชาติเสมอไป ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น ความคุ้นเคยกับแพลตฟอร์มของกลุ่มเป้าหมาย

อายุเฉลี่ยของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตในพื้นที่ชนบทบางส่วน นอกจากนี้ยังตั้งข้อสังเกตได้ว่า คณะนินยิมของนายทินกรยังเป็นผลมาจากการเป็นอดีตนักการเมืองท้องถิ่นที่ยังคงทำกิจกรรมในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและเป็นอดีตผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรคประชาธิปัตย์นอกเหนือจากการเป็นผู้สมัครของพรรคก้าวไกล

ภูมิทัศน์ทางการเมืองของจังหวัดร้อยเอ็ดในการเลือกตั้ง

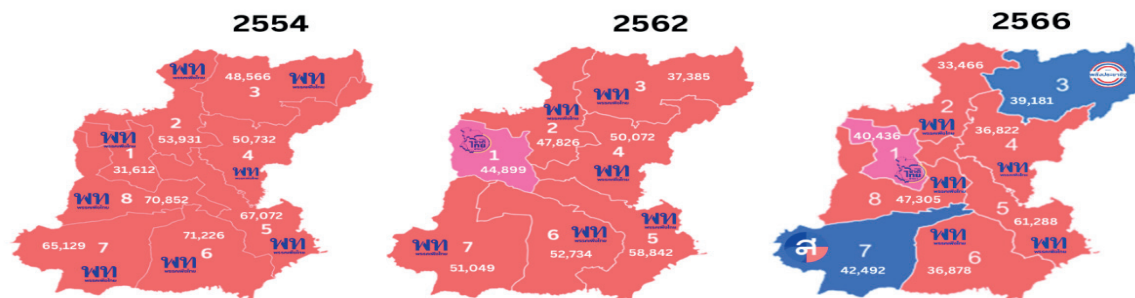
ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ.2566 สะท้อนการเปลี่ยนแปลงสำคัญในภูมิทัศน์ทางการเมืองในจังหวัดโดยเฉพาะการลดลงของอิทธิพลและความนิยมของประชาชนที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ซึ่งไม่สามารถครองเสียงข้างมากแบบแบ่งเขตได้ทั้งจังหวัด และนับเป็นการสูญเสียที่นั่งมากที่สุดในรอบ 20 ปี นับตั้งแต่เป็นพรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทยในปัจจุบัน ซึ่งผลการเลือกตั้งในครั้งนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงจุดเปลี่ยนสำคัญ 2 ประการ

ประการที่ 1 การกระจายตัวของคะแนนที่พรรคได้รับในระบบบัญชีรายชื่อ เนื่องจากคะแนนความนิยมที่เคยรวมศูนย์อยู่ที่พรรคเพื่อไทยได้กระจายไปยังพรรคอื่น โดยเฉพาะพรรคก้าวไกลส่งผลให้ร้อยเอ็ดกลายเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางการเมืองมากขึ้น

ประการที่ 2 แนวโน้มความนิยมที่ลดของพรรคเพื่อไทย ผลการเลือกตั้งได้แสดงให้เห็นขึ้นระดับคะแนนที่ลดลงในแต่ละเขตเลือกตั้งและการสูญเสียเขตเลือกตั้งในภาพรวมของทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เปรียบเทียบระหว่าง พ.ศ.2554 จากจำนวนที่ได้รับเลือกตั้ง 104 ที่นั่ง (ร้อยละ 83) ตามมาด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ.2562 จำนวน 84 ที่นั่ง (ร้อยละ 72) จนถึง พ.ศ.2566 ซึ่งพรรคเพื่อไทยได้รับการเลือกตั้ง จำนวน 73 เขต (ร้อยละ 54.88) แสดงให้เห็นการถดถอยของความนิยมของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากการเกิดขึ้นของพรรคการเมืองทางเลือกใหม่ โดยเฉพาะพรรคก้าวไกล ตลอดจนความต้องการเปลี่ยนแปลงของประชาชนทั้งที่ผ่านประสบการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองหลังการรัฐประหาร พ.ศ.2557 และความไม่พอใจต่อรัฐบาลภายใต้คณะรัฐประหาร (ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 มิถุนายน 2566) รวมไปถึงการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพรรคการเมือง ภาพที่ 4 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการเปลี่ยนแปลงนี้ ทั้งในแง่ของระดับคะแนนเสียงในแต่ละเขต และจำนวนเขตเลือกตั้งที่พรรคเพื่อไทยสูญเสียไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงการสิ้นสุดยุคแห่งการผูกขาดทางการเมืองของพรรคเพื่อไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด และการเข้าสู่ยุคใหม่ของการเมืองร้อยเอ็ดที่มีความแข่งขันทางการเมืองสูงขึ้น

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงการเปรียบเทียบการแบ่งเขตและผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
จ.ร้อยเอ็ด พ.ศ.2554 , 2562 และ 2566

ที่มา : ศุทธิกานต์ มีจัน, 2567ข

เช่นเดียวกับในพื้นที่อีกหลายจังหวัดในภาคอีสานที่พรรคเพื่อไทยสูญเสียที่นั่งในหลายเขตเลือกตั้งอีกทั้งในบางจังหวัด เช่น มุกดาหารและอำนาจเจริญ ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยพ่ายแพ้ในทุกเขตเลือกตั้ง โดยมีเพียงจังหวัดหนองบัวลำภูเพียงจังหวัดเดียวเท่านั้นที่พรรคเพื่อไทยสามารถเอาชนะได้ในทุกเขตเลือกตั้งทั้งจังหวัด ปรากฏการณ์เช่นนี้ชี้ให้เห็นถึงการคลาญตัวลงของฐานเสียงและความนิยมที่เคยเหนียวแน่นของพรรคเพื่อไทย ซึ่งส่งผลให้อีสานกลายเป็นภูมิภาคที่เปิดรับการปักหลักและขยายตัวทั้งจากบรรดาผู้สมัครและพรรคการเมืองที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้แล้วยังมีข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ ช่วงอายุของผู้สมัครที่ชนะการเลือกตั้งและได้คะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาดมักเป็นคนรุ่นใหม่ ในขณะที่นักการเมืองอาวุโสมีระดับคะแนนที่ลดลง ซึ่งลักษณะเช่นนี้อาจถือเป็นสัญญาณที่ทำให้พรรคเพื่อไทย รวมไปถึงพรรคการเมืองอื่นๆ จำเป็นต้องพิจารณาถึงการเปลี่ยนผ่านรุ่นของผู้สมัครทั้งในกลุ่มตระกูลการเมืองเดียวกันหรือแม้แต่การสรรหาคัดเลือกผู้สมัครรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพเพื่อการแข่งขันเลือกตั้งในอนาคต

จากผลการเลือกตั้งดังกล่าวมาแล้ว ภูมิทัศน์ทางการเมืองในภาพรวมของจังหวัดร้อยเอ็ดยังแสดงให้เห็นหลังจากการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการจัดตั้งรัฐบาลผสมใหม่ที่นำโดยพรรคเพื่อไทยและพรรคร่วมรัฐบาลอื่นๆ ที่ถูกวิจารณ์ว่าเป็นรัฐบาลผสมอดีตพรรคฝ่ายค้านและพรรคทหาร (สุรชาติ บำรุงสุข, 2566) ที่เป็นโอกาสให้พรรคเพื่อไทยนอกจากมีโอกาสในการผลักดันนโยบายที่หาเสียงไว้แล้ว ยังสร้างโอกาสในการทำงานร่วมกันกลไกของคณะรัฐประหารเดิมที่สอดแทรกอยู่ในอดีตพรรครัฐบาลเดิม ซึ่งอาจนำไปสู่การแข่งขันกันในการผลักดันนโยบายหรือโครงการพัฒนาต่างๆ ที่ให้ประโยชน์แก่พื้นที่ ตลอดจนการแข่งขันในการจัดสรรงบประมาณระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้ที่มีตำแหน่งทางการเมืองจากพรรคร่วมรัฐบาล ซึ่งทำให้ร้อยเอ็ดในภูมิทัศน์ใหม่นี้มีแนวโน้ม

ของการก้าวข้ามอดีตความขัดแย้ง ในฐานะพื้นที่ของการต่อต้านของคนเสื้อแดงและการเข้าสู่ยุคของ
การแข่งขันทางการเมืองในรูปแบบที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น

ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ร้อยเอ็ด พ.ศ.2566 ได้ส่งสัญญาณต่อพรรคเพื่อไทยใน
เชิงของการถูกท้าทายจากผู้สมัครพรรคการเมืองอื่น ๆ และความนิยมทั้งต่อผู้สมัครและพรรคที่ลดลงไป
ในบางเขตเลือกตั้ง ประกอบกับภายใต้ระบบการเลือกตั้งที่ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีโอกาสในการลงคะแนน
เลือกมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้การเมืองหลังการเลือกตั้งในจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นการแข่งขันกันระหว่างผู้สมัคร
ทั้งที่ได้รับเลือกและแพ้การเลือกตั้งที่ต้องการลงสมัครแข่งขันในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ส่งผลให้สมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรโดยเฉพาะแบบแบ่งเขตจำเป็นต้องทำหน้าที่ทั้งการเป็นตัวกลางระหว่างการเมืองระดับชาติ
และการเมืองท้องถิ่น รวมทั้งการแสวงหาความร่วมมือกับกลุ่มทางการเมืองและตัวแสดงต่างๆ ที่มีความสำคัญ
ทั้งในระดับชาติและในพื้นที่เขตเลือกตั้งหรือในระดับจังหวัด ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ตัวอย่างตัวแสดงที่เกี่ยวข้องกับการรักษาและขยายฐานเสียงของผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง
เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ร้อยเอ็ด

ที่มา : ศุทธิกานต์ มีจั่น, 2567ข

ตัวแสดงเหล่านี้ล้วนมีบทบาททั้งในฐานะเครือข่ายความร่วมมือในการทำงาน การนำนโยบายไปปฏิบัติ การส่งเสริมภาพลักษณ์ ตลอดจนเป็นกลไกที่มีความสำคัญในการแข่งขันทางการเมืองในอนาคต ทั้งนี้ การที่ร้อยเอ็ดได้รับเลือกเป็น 1 ใน 4 จังหวัดนำร่องนโยบาย “30 บาทรักษาทุกที่” ถือเป็นสัญญาณที่ดีถึงการได้รับความสำคัญในการถูกเลือกให้เป็นพื้นที่ตัวอย่างความสำเร็จในการกลับมาสถาปนาศักยภาพในการดำเนินนโยบายและการให้บริการสาธารณะที่ผลักดันโดยรัฐบาลพรรคเพื่อไทย เช่นเดียวกับที่เคยสร้างภาพจำของการหาเสียงในภาคอีสานดังตัวอย่างเรียลลิตี้แก๊งและอาจสามารถโมเดลในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดของรัฐบาล ทักษิณ ชินวัตร เป็นต้น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดหรือในเขตเลือกตั้งที่สามารถผลักดันให้ผู้นำรัฐบาลและแกนนำคนสำคัญของพรรคไปพบปะประชาชนหรือปรากฏตัวในพื้นที่ได้ ในขณะที่พรรคการเมืองอื่นๆ ที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ อาทิ พรรคพลังประชารัฐ ได้จัดประชุมใหญ่สาขาพรรคภาคอีสาน ที่อำเภอโพนทอง จ.ร้อยเอ็ด และเปิดเวที “ประชารัฐร่วมใจเพื่อสร้างชีวิตที่สดใสให้คนไทยทั่วประเทศ” เพื่อรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะของประชาชน ภายใต้แนวทางอนุรักษ์นิยมทันสมัยที่เน้นการปกป้องสถาบันทันสมัยเศรษฐกิจ มีชีวิตที่สดใส เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว แม้จังหวัดร้อยเอ็ดจะไม่มีทางเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ที่เป็นภาพตัวแทนของสนามการแข่งขันของพรรคการเมือง กลุ่มการเมืองระดับจังหวัด เครือข่ายท้องถิ่น เช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ ซึ่งมีขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2568 เนื่องจากนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ นายก อบจ.ร้อยเอ็ดซึ่งเป็นผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยจะสิ้นสุดวาระการดำรงตำแหน่งใน พ.ศ.2569 แต่กล่าวได้ว่า นักการเมืองคนสำคัญของจังหวัดโดยเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีบทบาทโดดเด่นในพรรคจะมีบทบาทสำคัญในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในจังหวัดใกล้เคียงหรือในภาคอีสาน รวมทั้งแกนนำของพรรคการเมืองฝ่ายค้านอย่างพรรคก้าวไกลจะหยิบยกตัวอย่างจากการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นนโยบายในการหาเสียง ดังที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นั้นหมายความว่าร้อยเอ็ดยังคงเป็นแหล่งทรัพยากรและฐานการเมืองที่สำคัญของภูมิภาค รวมไปถึงการเป็นตัวอย่างของการรักษาและการเรียกคืนความนิยมของพรรคเพื่อไทยที่เคยเป็นพรรคที่ได้รับความนิยมโดดเด่นเพียงพรรคเดียวของจังหวัดร้อยเอ็ดและภาคอีสาน

อภิปรายและสรุปผล

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ.2566 เป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่สองภายหลังรัฐประหาร พ.ศ.2557 ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ซึ่งร่างขึ้นภายใต้

เจตนาารมณ์ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ส่งผลต่อการควบคุมและกำหนดทิศทางของระบบการเมืองไทย การเลือกตั้งครั้งนี้จึงเกิดขึ้นท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเคยเป็นฐานเสียงสำคัญของกลุ่มคนเสื้อแดงและพรรคเพื่อไทย

จากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย พบว่า แม้ภาพรวมของจังหวัดนี้จะยังมีความทรงจำทางการเมืองที่โยงกับการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดงในอดีต แต่อิทธิพลของกลุ่มดังกล่าวเริ่มลดลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในมิติของความรู้สึกที่ดีต่อพรรคเพื่อไทย ปรากฏการณ์นี้สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางความรู้สึกและความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับพรรคการเมืองหลักในอดีต นอกจากนี้แล้ว เมื่อวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดเชิงสังคมวิทยา พบว่า บริบททางสังคม เช่น เครือข่ายตระกูลการเมือง วิถีชีวิตชุมชนและความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่น ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละพื้นที่ ตระกูลการเมืองที่มีอิทธิพลส่วนใหญ่ยังคงดำรงบทบาทผ่านการเชื่อมโยงกับกลุ่มการเมืองที่เข้มแข็งในพื้นที่หรือพรรคการเมืองขนาดใหญ่ ตลอดจนผู้สมัครที่มีศักยภาพในการสร้างฐานเสียงมีแนวโน้มในการเลือกสังกัดพรรคที่ได้รับการยอมรับในพื้นที่

ทั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดจิตวิทยาการเมืองซึ่งชี้ว่าความผูกพันทางการเมือง และทัศนคติต่อพรรคหรือบุคคลผู้สมัคร ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมลงคะแนนเสียงของผู้เลือกตั้ง โดยเฉพาะในเขตเลือกตั้งที่มีการแข่งขันสูง ในอีกด้านหนึ่ง แนวทางการเลือกที่มีเหตุผลปรากฏชัดในบางพื้นที่ ที่ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลเชิงนโยบายของพรรคและประเมินความสามารถของผู้สมัครมากกว่าการยึดโยงกับเครือข่ายส่วนตัวหรือภูมิหลังทางการเมือง การปรากฏของพฤติกรรมเชิงเหตุผลนี้ชัดเจนยิ่งขึ้นภายใต้ระบบเลือกตั้งที่ใช้บัตรเลือกตั้งสองใบ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิสามารถเลือกพรรคและบุคคลแยกจากกัน ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์การเลือกแบบแยกบัตรที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบสองระดับที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแยกแยะระหว่างผู้สมัครในฐานะตัวแทนของเขตเลือกตั้งกับพรรคในฐานะตัวแทนนโยบายหรือทิศทางทางการเมืองระดับชาติได้ชัดเจนขึ้น

นอกจากนี้แล้ว ผลการศึกษายังพบว่า รูปแบบการหาเสียงในพื้นที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างวิธีการแบบดั้งเดิม เช่น การปราศรัย การใช้ป้ายหาเสียงและเครือข่ายหวัคะแนน ร่วมกับวิธีการสมัยใหม่ที่เน้นการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งช่วยเพิ่มการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของประชาชนในวงกว้างมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่และผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกพื้นที่ โดยสรุป ผลการเลือกตั้งในจังหวัดร้อยเอ็ดสะท้อนพลวัตทางการเมืองที่ซับซ้อน ซึ่งผู้สมัครและพรรคการเมืองต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยเชิงจิตวิทยา

และเหตุผลในการตัดสินใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างของระบบเลือกตั้งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองในระดับพื้นที่ รวมถึงชี้ให้เห็นถึงการเมืองของการเลือกตั้งในระดับภูมิภาคของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้นำเสนอข้อเสนอแนะในสองส่วนหลัก ได้แก่ ข้อเสนอเชิงทฤษฎีและข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยในด้านทฤษฎี การศึกษานี้เน้นการวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างปัจจัยเชิงโครงสร้างและปัจจัยจิตใจที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เช่น ระบบการเลือกตั้ง เทคโนโลยีทางการเมือง และทุนทางการเมืองในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมทางการเมืองลงคะแนนเสียงในปัจจุบัน การทำความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้นักวิชาการสามารถอธิบายพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งภายใต้บริบททางการเมืองที่ซับซ้อนได้อย่างรอบด้านยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสนับสนุนให้เกิดการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นในภูมิภาคเดียวกัน หรือข้ามภูมิภาค เพื่อประเมินว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนแนวโน้มในระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศอย่างไร

ในด้านนโยบาย การศึกษานี้เสนอให้เสริมสร้างบทบาทของผู้ตรวจการเลือกตั้งให้เป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนภารกิจของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งการประสานงาน การเฝ้าระวัง และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นที่ พร้อมทั้งเสนอให้พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มอาสาสมัครในชุมชน เพื่อสร้างฐานสนับสนุนที่เข้มแข็งต่อกระบวนการเลือกตั้งในระยะยาว นอกจากนี้ ควรปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพช่องทางการประสานงาน และประชาสัมพันธ์ ทั้งในรูปแบบเดิมและผ่านสื่อออนไลน์ รวมถึงส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการการเลือกตั้งกับผู้สมัครและพรรคการเมืองเปลี่ยนจากความสัมพันธ์เชิงตรวจสอบไปสู่ความร่วมมือที่สร้างสรรค์และเป็นธรรม เพื่อสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ การรณรงค์ และการกำกับดูแลการเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กตัณญู แก้วหานาม และ พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม. (2563). การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2562 จังหวัดกาฬสินธุ์. สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- กองบรรณาธิการไทยรัฐพลัส. (2565, 20 ธันวาคม). อาจสามารถโมเดล จากเรียลลิตี้แก่जनยุคทักษิณสู่การให้น้ำประปาให้ดื่มได้ยุคคณะก้าวหน้า. ไทยรัฐออนไลน์. <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/102560>
- ไทยพีบีเอส. (2566, 3 พฤษภาคม). ทักปากกาเขียน คน Gen ไหนส่งใคร นายก. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/327317>
- ธีรศักดิ์ มณีวงษ์. (2566, 1 กันยายน). เรียลลิตี้แก่जनที่ อาจสามารถ ทวีร์นภขมีบนแผ่นดินอีสาน ตำแหน่งและตำนานของ ทักษิณ ชินวัตร. The Isaan Record. <https://theisaanrecord.co/2023/09/01/thaksin-in-isan-adsamad-model/>
- เนชั่นทีวี. (2565, 26 กันยายน). เพื่อไทยแลนด์สไลด์ บททดสอบผ่านทุกสนามเลือกตั้งที่มีอยู่จริงโดย อสนีบาต. <https://www.nationtv.tv/columnist/politic-insider/378887621>
- ประเทือง ม่วงอ่อน. (2563). การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2562 จังหวัดอุบลราชธานี. สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- พิสมัย ศรีเนตร และ จันทรา ธนะพัฒน์วงศ์. (2563). ความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2562 จังหวัดสุรินทร์. สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- วัชรานนท์ ทองเทพ. (2566, 24 มีนาคม). วิเคราะห์ : X,Y หรือ Z Gen ไหน จะชี้ขาดผลเลือกตั้ง. บีบีซีไทย. <https://www.bbc.com/thai/articles/cn32zyv9nr2o>
- วิทยา เข้ม เพื่อไทย เพ้อเจ้อแลนด์สไลด์ ชี้ควรเก็บไว้ใช้แค่ปลอบใจในฝัน. (2566, 27 มีนาคม). มติชนออนไลน์. https://www.matichon.co.th/politics/news_3895076
- ศิวัช ศรีโศกกุล. (2563). การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2562 จังหวัดขอนแก่น. สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- ศุทธิกานต์ มีจั่น. (2563). การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2562 จังหวัดร้อยเอ็ด. สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.

- ศุทธิกันต์ มีจั่น. (2567ก). *พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง*. ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- ศุทธิกันต์ มีจั่น. (2567ข). *การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรม การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2567 จังหวัดร้อยเอ็ด*. สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2566, 14 พฤษภาคม). *ข้อมูลจากการเลือกตั้ง สส. แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง วันที่ 14 พ.ค. 2566*. <https://ectreport66.ect.go.th/by-province>
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดร้อยเอ็ด. (2565). *รายงานสถานการณ์ทางสังคมประจำปี 2565 จังหวัดร้อยเอ็ด*. https://www.m-society.go.th/ewtadmin/ewt/mso_web/download/article/article_20220920152346.pdf
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2566, 15 สิงหาคม). *ความท้าทายบนทางแพร่ง: พรรคเพื่อไทยกับรัฐบาลผสมใหม่. มติชนสุดสัปดาห์*. https://www.matichon.co.th/weekly/column/article_702293
- หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ. (2563, 6 ธันวาคม). *เลือกตั้งท้องถิ่น : ปรากฏการณ์ใหม่-ข้อมูล-สถิติที่น่าสนใจในศึกเลือกตั้ง อบจ. 63. บีบีซีไทย*. <https://www.bbc.com/thai/thailand-55186329>
- อุ๊งอิ้ง เสียตาย ‘อาจสามารถโมเดล’ ถูกทิ้งหลังรัฐประหาร. (2566, 18 กุมภาพันธ์). *เดอะ รีพอร์ตเตอร์*. <https://www.thereporters.co/tw-politics/1802231602/>

ภาษาอังกฤษ

- Antunes, Rui. (2010). Theoretical Models of Voting Behaviour. *Exedra*, 4, 145-170.
- Daungyewa Utarasint. (2023, September 18). *Vote-buying and Islamic Politics in Thailand's Deep South*. ISEAS - Yusof Ishak Institute. <https://www.iseas.edu.sg/articles-commentaries/iseas-perspective/2023-73-vote-buying-and-islamic-politics-in-thailands-deep-south-by-daungyewa-hong-utarasint/>
- Keyes, Charles F. (1966). *Peasant and Nation: A Thai-Lao Village in a Thai State*. [Unpublished Doctoral dissertation]. Cornell University.
- Keyes, Charles F. (2014). *Finding Their Voice: Northeastern Villagers and the Thai State*. Silkworm Books.
- Mathis Lohatepanont & Napon Jatusripitak. (2023, July 28). *One Constituency, Two Parties: Ballot Splitting and Divided Loyalties in Thailand's Election*. Fulcrum. <https://fulcrum.sg/one-constituency-two-parties-ballot-splitting-and-divided-loyalties-in-thailands-election/>

- Morton, Rebecca B. & Ou, Kai. (2015). What Motivates Bandwagon Voting Behavior: Altruism or a Desire to Win?. *European Journal of Political Economy*, 40(Part B), 224-241. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2015.04.009>
- Napon Jatusripitak & Ricks, J. I. (2024). Age and ideology: The Emergence of New Political Cleavages in Thailand's 2566 (2023) Election. *Pacific Affairs*, 97(1), 117–136. https://ink.library.smu.edu.sg/soss_research/3911
- Saowanee T. Alexander & McCargo, Duncan. (2019). Exit, Voice, (Dis)loyalty? Northeast Thailand after the 2014 Coup. In Michael J Montesano, Terence Chong, & Mark Heng Shu Xun (Eds). *After the Coup: The National Council for Peace and Order Era and the Future of Thailand* (pp. 90-113). ISES–Yusof Ishak Institute.
- Somchai Phatharathananunth. (2008). The Thai Rak Thai Party and Elections in Northeastern Thailand. *Journal of Contemporary Asia*, 38(1), 106-123.
- Somchai Patharathananunth. (2016). Rural Transformations and Democracy in Northeast Thailand. *Journal of Contemporary Asia*, 46(3), 504-519.
- Suthikarn Meechan. (2019). Clans and Networks: Thai Clientelistic Politics at the Local Level. *Kyoto Review of Southeast Asia*, Trendsetters. <https://kyotoreview.org/trendsetters/clans-and-networks-thai-clientelistic-politics-at-the-local-level/>